

נוביני קרקובסקיה

Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
 ZWIĄZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
 ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
 כתובת: ת.ד. 17209 תל אביב 69051
 דואר אלקטרוני: lili@lyhaber.com
 טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

גליון 29, דצמבר 2008 כסלו ה'תשס"ט

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

תערוכה ואלבום "העולם לפני האסון, יהודי קרקוב לפני בשני העשורים שבין המלחמות"

העולם לפני האסון

ב-21 בדצמבר 2008 בשעה 18:00 תפתח, במרכז מורשת בגין בירושלים, התערוכה יחודית "העולם לפני האסון". התערוכה מציגה את חייהם של יהודי קרקוב לפני החורבן והיא תהיה פתוחה עד לאחר חג הפסח.

התערוכה, המוצגת במסגרת שנת פולין בישראל, הוכנה על ידי המרכז הבינלאומי לתרבות בקרקוב Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie והוצגה בו בשנה שעברה. שגרירות פולין בישראל יחד עם מכון אדם מיצקביץ סייעו בהבאת התערוכה לישראל.

בתערוכה מוצגות מאות תמונות מחיי היהודים בעיר מסוף המאה ה-19 ועד החורבן במחצית המאה ה-20, וסרטים נדירים ומיוחדים. אלבום יחודי מפואר המלווה את התערוכה, ואשר הופק בעברית במיוחד עבור התערוכה בישראל, כולל מאמרים פרי עטם של פרופ' יאצק פורחלה, פרופ' אלכסנדר סקוטניצקי, קתז'ינה צימרר, ברברה זברויה, הנריק הלבסקי, אגנישקה סאבור ולקש תומש סרוקה. למעלה מ-200 תמונות מופיעות באלבום, אשר ימכר במרכז מורשת בגין.

בקבלת פנים חגיגית תפתח את הערב ואחריה יתכבד מר דוד רייזר, נשיא ארגון יוצאי קרקוב בישראל, בהדלקת נר חנוכה הראשון ובאזכור 66 שנים לפעולת "ציגנריה" שהתבצעה ב-22 בדצמבר 1942. ישאו דברים: מר הרצל מקוב - מנכ"ל מרכז מורשת בגין, גבי אגנישקה מגדו'ק-מישבסקה - שגרירת פולין בישראל, פרופ' שבח וייס, שגריר לשעבר של ישראל בפולין, ופרופ' פורחלה - מנהל המרכז הבינלאומי לתרבות - ירצה על התפתחות העיר קרקוב במהלך הדורות, וילווה את הרצאתו במצגת של תמונות נדירות מקרקוב. רביעיית הסקסופונים הירושלמית הצעירה תלווה את הערב בנגינה. הארוע יהיה בשפות עברית ופולנית בתרגום סימולטני. לפני סיום יתקיים סיור בתערוכה.

המעוניינים להשתתף בארוע פתיחת התערוכה מתבקשים לאשר השתתפותם במרכז מורשת בגין, בטלפון 02-5652020. מספר המקומות מוגבל ולכן יש להקדים ולהרשם.

מדריכי קבוצות לפולין מציינים 66 שנה לציגנריה

יום העיון, שיתקיים ב-24 בדצמבר בבית ווהלין שבגבעתיים, יוקדש כולו להתנגדות היהודית ולגבורה. בין היתר תוצג דמותה של האישה היהודיה הלוחמת, יסופר על מחתרות יהודיות במערב אירופה, ידובר על מרד הזונדרקומנדו בברקנאו ועל הפרטיזנקה היהודית באיזור לובלין וולודובה.

הרצאתו של פולדק תהיה בשעה 16:45, וב-17:30 יודלקו נרות חנוכה. המעוניינים מוזמנים להצטרף.

ארגון המדריכים לפולין יציין, ביום עיון שיתקיים בחנוכה, 66 שנה שנה לפעולות המרי של חברי תנועות הנוער בקרקוב, פעולות שכונו בשם "ציגנריה", על שם בית הקפה ברחוב שפיטלנה בו הותקפו חיילים גרמניים על ידי חברי האי"ל ("ארגון יהודי לוחם"). חברנו, יהודה (פולדק) מימון (וסרמן), חבר המחותרת, יספר למשתתפים על אותם ימים ויתכבד בהדלקת נר חנוכה לזכר גבורת הלוחמים הקרקובאים.

קצרים

הסרט "יש מלך" הוקרן על ידי יעקב גרוס במסגרת הפסטיבל ה-14 של סרטים דוקומנטריים שהתקיים בנובמבר בקלצה. בהקרנות נכח קהל של מאות שגילה עניין רב בנעשה בירושלים ובישראל.

מקהלת סט' ברברה מקרקוב מגיעה לסידרה של 4 קונצרטים משותפים עם תזמורת הבארוק של ירושלים, ושני קונצרטים של המקהלה לבדה (א-קפלה). הקונצרטים יתקיימו בירושלים (ב-27.12.08 ו-1.1.09), בשדה בוקר (28.12.2008), בתל אביב (29.12.08) בחיפה (30.12.08) ובנצרת (3.1.09). פרטים נוספים על התוכניות ועל המקהלה אפשר לקבל אצל אהרון קדרון 052-8345792.

בקרקוב נערך יום עיון אשר הוקדש למלאות 100 שנה להולדתו של אוסקר שינדלר. הארוע, שנערך באוניברסיטה היאגלונית ביוזמתו של פרופ' א. סקוטניצקי, אירח במפעל, אשר חלקם נפגשו לראשונה, בהתרגשות רבה, אחרי עשרות שנים.

יחד עם המשפחה אבלים על מותה של חברתנו **אוגניה שנברג ז"ל** לבית מלצר

אבלים ומשתתפים בצער המשפחה על מות חברנו **יעקב פלג ז"ל** חניך ה"בורסה"

אבלים על מותה של **אירנה שטייגלר (לבית שטוף) ז"ל** תלמידת הגימנסיה העברית בקרקוב

מצדיעים לאירנה סנדלר, חסידת אומות העולם

גליון בולים לזכרה של אירנה סנדלר, חסידת אומות העולם

סימפונט רעננה יחד עם עיריית רעננה, שגרירות פולין בישראל ואגודת ידידות ישראל-פולין החליטו להקדיש השנה פרויקט מיוחד לאירנה סנדלר ז"ל, האישה שהצילה 2,500 ילדים יהודים בזמן השואה. הפרוייקט יתקיים בשיתוף עם בני נוער מרעננה שיחשפו לפועלה של סנדלר, יעקבו אחרי תולדות הניצולים ומקום הצלתם ויעלו את רשמיהם על הכתב, כמעין מכתב תודה לאירנה.

על המכתבים יתנוסס אחד משני בולים, בעיצובו של האומן הפולני הבינ"ל, רפאל אולבינסקי, שהונפקו על ידי השרות הבולאי במיוחד לפרוייקט זה, ועליהם חותמת דואר רעננה. המכתבים יאוחסנו בכדים וצנצנות כפי שנהגה אירנה לטמון את רשימות שמות הילדים שהצילה. הכדים ימסרו אחר כך על ידי הילדים לאישי ציבור מהארץ ומהעולם להנצחת זכרה.

סיפורה של סנדלר ומפעל ההנצחה יבוא לידי ביטוי מוסיקלי ביצירה חדשה לתזמורת - "קרן אור באפילה" - שנכתבת בימים אלו ע"י קובי אשרת ואודי ברנר. היצירה תבוצע בביצוע בכורה ע"י התזמורת בקונצרט חגיגי שיתקיים ב-6.1.2009 ובסיום התזמורת בפולין 8-15.1.2009. בתה של אירנה סנדלר תגיע ארצה במיוחד לרגל הקונצרט.

על הפעילות הספורטיבית בקרקוב היהודית

קפה של ביזאנץ במרכז העיר. בבית קפה זה ישבו חבריהם של ארגוני ספורט שונים, על יד שולחנות קבועים, והיריבים המושבעים - "קרקוביה" ו-"ויסלה" מזה, ו-"מכבי" ו-"יוצ'נקה" מזה, ישבו על יד שולחנות כמעט סמוכים זה לזה. למרות היריבות בין הקבוצות, היתה ביניהם תקשורת ישירה, והכל התנהל באווירה מתונה.

אמצעי תקשורת שנתן דחיפה נוספת לפיתוח הספורט היהודי בפולין היה שבועון ספורט יהודי בפולנית "טיגוניק ספורטובי". שבועון הספורט יצא לאור בקרקוב בשנים 1921-1926 בעריכת מייסדו, ד"ר ה. לזר, והיה "דבר חדש בעולם היהודי, ובין הראשונים בפולין.

ידיעות ספורט הופיעו גם במדור ספורט מיוחד, בעריכתו של ד"ר לזר, של העתון היהודי-ציוני בפשה הפולנית "נוביני דז'ניק".

מתוך: "היהודים בקרקוב, חייה וחורבנה של קהילה עתיקה", חיפה 1981

מספר צעירים יהודים, אך רובם לא ראו זאת בעין יפה. בנסיבות אלה החלו מספר צעירים יהודים לשאוף להקמת מסגרות ארגוניות ספורטיביות משלם, ובשנת 1909 נוסד ראשון ארגוני הספורט היהודיים בעיר - "מכבי". מספר שנים אחר כך, לאחר מלחמת העולם הראשונה, נוסדו בעיר אגודות נוספות: אגודת "יוצ'נקה" (=כוכב הבוקר), "האגודה היהודית להתעמלות" (ז' ט. ג.), "דרור", "בר כוכבא", "הגיבור", "יהודה", "גבורה", "הכדור" ו-"שילה" (-כח).

בתקופה שבין שתי מלחמות העולם היו בקרקוב מספר שופטי כדורגל יהודיים. שניים מהם זכו בפרסום רב: ד"ר י. לוסטרן, אשר ניהל לפני מלחמת העולם השנייה כ-800 משחקים והיה אחד הטובים בפולין וד"ר מקס שניידר, שהיה שופט כדורגל בין-לאומי, ולאחר מלחמת העולם השנייה נחשב ל"שופט הטוב ביותר בפולין".

לספורטאים ולעסקני הספורט בעיר היה מקום קבוע לפגישות. היה זה בית

הפעילות הספורטיבית המאורגת החלה בקרקוב עם הקמתה של אגודת ההתעמלות הפולנית "סוקול" (=בז) עוד בסוף המאה ה-19. במסגרת זו התארגנו מספר אנשי אינטליגנציה שעד אז עסקו בהתעמלות ובספורט באופן אינדווידואלי, וזאת למרות שרוב רובו של הציבור בעיר התייחס לספורט כאל משהו "בטעם רע". בשנים אלה היתה גם פעילות מאורגנת למחצה של תלמידי בתי ספר תיכוניים וסטודנטים באוניברסיטה.

התרחבות הפעילות הספורטיבית בעיר קשורה בהקמת "פארק הספורט" על ידי ד"ר הנריק יורדאן. בפארק זה שיחקו כדורגל והתאמנו אלפי צעירים, ביניהם יהודים. המגרשים היו בצורת אליפסה בקוטר עד 45 מטר, השערים היו בגובה של מעל 3 מטר וברוחב של 2.5 או 4 מטר, והמשחקים התנהלו על פי כללים מאולתרים שעליהם הסכימו שתי הקבוצות לפני המשחק.

אגודת "סוקול" ומועדון הספורט הפולני "קראקוביה" קיבלו לשורותיהם

טקס לזכר הלוחמים היהודים

אנדטרה לזכר הלוחמים היהודים בהר הרצל

ביום השנה ה-90 לפולין העצמאית, שחל ב-11 בנובמבר השנה, התקיים בבית הקברות הצבאי בהר הרצל, טקס לזכר הלוחמים היהודים שלחמו בצבאות פולין ונפלו במלחמת העולם השנייה. הטקס אורגן ונוהל על ידי מר רומן יגל, יו"ר ארגון נכי המלחמה בנאצים, בהשתתפות עשרות ותיקי הלוחמים, יחידת מתנדבים של משטרת ישראל ויחידת חיילים פולניים המשרתים ברמת הגולן.

שמלת תורה בשוק בקרקוב

באחד הדוכנים, שנפרשו ביום שוק הפשפשים בכיכר השוק הראשי בקרקוב, הונחה למכירה שמלה של תורה עשויה בד קטיפה בצבע כחול. מלבד ריקמת הכתר לוחות הברית, האריות והגפנים נרקם בתחתית: "אבינו היקר ישראל חיים בך נתן נטע שיחיה אריכות ימים ושנים". כל הידוע דבר על הכתר מתבקש לפנות למערכת.

100 שנה להולדת פרופ' יוליאן אלכסנדרוביץ

"משפחה שכזאת"

אחרי התלבטויות החלטתי כי הגיעה השעה להסיר את המסך מעל קורות משפחתי, שאין כמוהם למוזרות הגורל ולקוטביות, עד כי קשה להאמין כי אין זו המצאה ודימיון פרוע. אך זו אמת לאמיתה והכל התרחש בקרקוב, העיר המדהימה ביופיה, בה נולדתי בחורף, ביום שישי, והביאו לאמי – היולדת להדליק נרות של שבת. אינני בטוחה שעניי התינוקת, הסגורות למחצה, הבחינו באור, אך כל חיי צמאה אני לאור – אור ההשכלה, אור במעשה אדם. ומתברר כי במשפחתי היה הדחף המבורך, ושמי "ברכה" אולי לא במקרה.

והנה הסיפור המופלא: לאמי המנוחה, היפה בנשים, האלגנטית כמו נסיכה, היתה דודה עקרה, שאספה בנות אל ביתה ולימדה אותן תורה ודרך ארץ. שמה היה שרה שנירר, מייסדת תנועת "בית יעקב", ואולי ניתן להשוותה אל

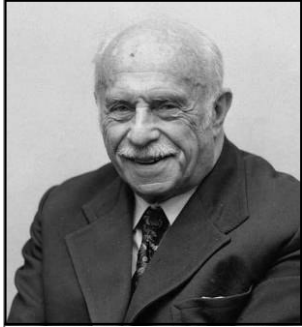

"בית יעקב", רח' סטניסלבה 10, קרקוב

והנה הסיפור המופלא: לאמי המנוחה, היפה בנשים, האלגנטית כמו נסיכה, היתה דודה עקרה, שאספה בנות אל ביתה ולימדה אותן תורה ודרך ארץ. שמה היה שרה שנירר, מייסדת תנועת "בית יעקב", ואולי ניתן להשוותה אל והנה הסיפור המופלא: לאמי המנוחה, היפה בנשים, האלגנטית כמו נסיכה, היתה דודה עקרה, שאספה בנות אל ביתה ולימדה אותן תורה ודרך ארץ. שמה היה שרה שנירר, מייסדת תנועת "בית יעקב", ואולי ניתן להשוותה אל

והנה הסיפור המופלא: לאמי המנוחה, היפה בנשים, האלגנטית כמו נסיכה, היתה דודה עקרה, שאספה בנות אל ביתה ולימדה אותן תורה ודרך ארץ. שמה היה שרה שנירר, מייסדת תנועת "בית יעקב", ואולי ניתן להשוותה אל

ברכה קליבנוב

ביום עיון, שהתקיים בחודש ספטמבר האחרון, ציינה האגודה לרפואה מונעת של מחלות דם ע"ש י. אלכסנדרוביץ 100 שנה להולדתו של פרופ' יוליאן אלכסנדרוביץ ועשרים שנה לפטירתו. יום העיון התקיים באוניברסיטה היאגלונית בקרקוב, בהשתתפות רקטור האוניברסיטה ורבים אחרים.

הנושא המרכזי בסימפוזיון "מחשבותיו ומעשיו של פרופ' י. אלכסנדרוביץ ותרומתם להתפתחות לימודי בריאות הציבור" הוצג על ידי רופאים, מרצים, פילוסופים וסוציולוגים, ביניהם בנו פרופ' יז'י אלכסנדרוביץ ופרופ' אלכסנדר ב. סקוטניצקי שהחליף את פרופ' אלכסנדרוביץ כראש המחלקה להמטולוגיה באוניברסיטה היאגלונית. באותו יום הוסר גם הלוח מעל שלט שהוצב על קיר ביתו של הפרופסור בקרקוב, ועליו דיוקנו.

יוליאן אלכסנדרוביץ נולד בשנת 1908 ליוסף וסופיה, סוחרים מקרקוב. לאחר סיום לימודיו בגימנסיה על שם קושצ'יושקו, התקבל ללימודי רפואה באוניברסיטה היאגלונית, אותם סיים בהצלחה בשנת 1933. בשנים 1933-1939 עבד בבית החולים לאזאז' (Sw. Łazarz) ובבית החולים היהודי והתמחה בהמטולוגיה. בשנת 1937 אף רשם פטנט בתחום איסוף ושימור דם.

בספטמבר 1939 הוצב ביחידה 74 של חיל הרגלים בצבא הפולני כקצין מילואים. לאחר התבוסה מצא מקלט אצל קרובי משפחה בלבוב, ובינואר 1940 חזר לקרקוב ומיד התייצב לעבודה בבית החולים היהודי. במרץ 1941 יחד עם משפחתו מצא את עצמו בגטו, שם ארגן את בית החולים לחולים כרוניים, עבד בו כרופא תוך כדי שהוא מנסה להמשיך ללמוד.

ביום חיסול הגטו, 13 במרץ 1943, יחד עם אשתו ובנו הצליח לברוח דרך תעלות הביוב לצד הגרמני. וכך מספר הרוקח תדאוש פנקביץ בספרו "בית מרקחת בגטו קרקוב" (עמ' 113): "עד עתה זכור לי אותו יום כאילו היה אתמול. יולק אלכסנדרוביץ" פרץ לבית המרקחת. בא לגלות לי את תכנית הבריחה שלו. בעוד מספר דקות הם יורדים לתעלה. הוא מפקיד בידי תיק עבה, מלא עבודות מדעיות שלו. לחיצת יד אחרונה, נשיקה אחרונה, דמעות בעיניים ועצב בלב".

במשך שנה הסתתר בקרקוב ובסביבותיה, ובאפריל 1944 היה לרופא בצבא המולדת (Armia Krajowa) במחוז רדומסקו-קייילצה. כמפקד מחלקה הוא השתתף במאבק של הפרטיזנים - כינויו היה "רופא קשוח" (Doktor Twardy) - ושרת כסגן מפקד מפקדת רפואה בדביזית הרגלים השניה בצבא המולדת. באוקטובר 1944 חזר לוויילצ'קה, שם הסתתר יחד עם בני משפחתו.

טקס קביעת שלט בפתח ביתו של פרופ' אלכסנדרוביץ. משמאל: פרופ' סקוטניצקי

על חלקו במאבק קיבל את עיטור צלב הכסף, צלב האומץ ועוד. אחרי המלחמה עבד במרפאה למחלות פנימיות, והקים את המחלקה להמטולוגיה באוניברסיטה היאגלונית בקרקוב. ב-1951 מונה לפרופסור במחלקה להמטולוגיה ובמשך 28 שנה ניהל את המחלקה, תוך שהוא מלמד ומגדל דורות של תלמידים ממשיכי דרכו. פרופ' אלכסנדרוביץ היה חבר במספר רב של מוסדות רפואיים ואקדמאיים בפולין ומחוצה לה, פרסם ספרים בתחום התמחותו וברפואה ציבורית, ובשנותיו האחרונות

התמסר לתחביביו: צילום ונגינה בכינור.

בשנת 1988 נפטר והובא לקבורה בבית הקברות רקוביצקי בקרקוב. שנים ספורות לאחר מותו הוקמה, במחלקה להמטולוגיה באוניברסיטה היאגלונית, אגודה לרפואה מונעת של מחלות דם על שמו של י. אלכסנדרוביץ, ורחוב בקרקוב נקרא על שמו. במשאל עם לתואר "קרקובאי של המאה העשרים" שנערך בשנת 2000 על ידי העתון הפולני "גזטה וויבורצה" נבחר אלכסנדרוביץ במקום השלישי, אחרי האפיפיור יאן פאבל ה-2 וסטניסלב ויספיאנסקי.

על פי כתבה של אנה יודלוביץ-דז'יידיז'יץ שפורסמה בספר "קרקובאים. יהודי קרקוב ידועים" על ידי מוזיאון היסטוריה של עירית קרקוב, קרקוב 2006

ארכיטקטים ובונים יהודים בקרקוב

שימנוסקי 8 (Szymanowski), שופן 12

המוזיאון הלאומי ע"פ תכנון של קרייסלר ושפירא

וברחוב פבליקובסקי 6 (Pawlikowski) אחראי האדריכל איזידור גולדברגר. משרד האדריכלים של יזי שטרושקיביץ ומקסימיליאן בורשטיין ביצע, בשנים 1920-1936, את מרפאת נשים ומילדות ברחוב קופרניקה 23, בית הספר לסיעוד ברחוב קופרניקה 25, בית סטודטים לרפואה ברחוב גז'גוז'צקי 20 ובנין חברת הביטוח "פניקס" ברחוב בשטובה 13-15.

שורות בניי הפאר ברחוב ונציה 3, 5, 7, 9-1, ברחוב פבליקובסקי 8 ו-10, שימנובסקי 13 ו-שופנה 2 הם פרי יצירתם של האדריכלים הנריק יעקובוביץ ושמואל וקסנר. משרד זה הוא גם המבצע של בית הספר לאומנות ברחוב פודבז'זה 3. פרוייקטים רבים אחרים בוצעו על ידי האדריכלים: איגנץ ביירר, יוליח אינטרד, זגמונט גרונברג, לאון ליברמן ושמואל אושיק, אשר ב-1933 היה שותף בביצוע פרוייקט מועדון "מכבי" על ידי גשר דנביצקי.

האדריכל פרדריק טדנייר היה מתכנן הבניה מחדש של בנין הדואר הראשי בשנים 1930-1931, ויחד עם סטפן סטרויק היו אחראים על פרוייקט בניית בניין המחוז ברחוב סלובצקי 20. טדנייר היה גם בין מבצעי פרוייקט "Praca" (=עבודה) - משכנו של קואופרטיב עובדי הדיוור, ברחוב פרסקי.

אדוורד קרייסלר היה אחד הארכיטקטים הידועים ביותר בקרקוב של שנות ה-30, ובין הפרוייקטים שבהם היה מעורב היה בנין המוזיאון הלאומי שבשדרות ה-3 במאי. יחד עם יעקב שפירא תכננו ובנו מספר בניי מגורים מודרניים, כשחדשני מהם היה הבנין ברחוב לנרטוביצ'ה 13 (Lenartowicza).

רשימת הארכיטקטים היהודים, אשר מסוף המאה ה-19 ועד למלחמת העולם השניה, בנו והרחיבו את העיר קרקוב, ארוכה הרבה יותר. רשימה זו כוללת רק מעטים מתוכם.

לפי מאמרה של ברברה זברויה שהתפרסם בספר "החברה היהודית בפולין" מאת אלכסנדר ב. סקוטניצקי

ציבוריים. בין בניי המגורים שתיכנן נמנה את הבניינים ברחוב דונייסקי 6, קרקובסקי 7, פילסודצקי 38, ובית משפחת רוס בשוק הראשי 5. בית הכנסת סלומון דייכס שברחוב בז'וזובה 6 הוקם בשנת 1910 על פי תכנונו של למנסדורף, וכך גם בית הכנסת שארית בני אמונה ברחוב בוכנסקי 4 שנבנה בשנת 1914. בית הקהילה היהודית בפיינת רחוב קרקובסקי וסקבינסקה שנבנה בשנים 1909-1911, ובית הספר היסודי והגימנסיה ע"ש הילפשטיין ברחוב בז'וזובה 5 וברחוב פודבז'זה 8/10, אשר בנייתם החלה ב-1917, תוכננו גם הם על ידי הנריק למנסורף.

גם הארכיטקט פרדינד לייבלינג בנה מספר בניי מגורים ברחוב סטרובישלנה 32, וילפולה 9 ודיטלה 25 ו-27, וכן היה מתכנן ההרחבה של בית החולים היהודי בשנת 1937 ויחד עם אדריכל אוברלנדר תיכנן את ההרחבות בבית הכנסת הטמפל, בשנת 1924.

האדריכל אדולף שיודמק (Adolf Siodmak), בוגר הפולטיכניקום בוניה, החל את פעילותו בעיר לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה. אחד הפרוייקטים הראשונים שלו היתה הבניה ב"בית ונציה" בשוק הראשי מסי 11 (Rynek Główny) ובית האקדמאים היהודים שברחוב פשמיסקה 3. שיודמק אחראי גם לתכנונם של בניי המגורים ברחובות אוייסקי 5 (Ujejski), בויבדה 9 (Bujwida) שופן 16 (Chopin). בשנים 1930-31 היה אחראי לתכנונה של תחנת האוטובוסים ברחוב ככר זגודי (לימים ככר גיבורי הגטו).

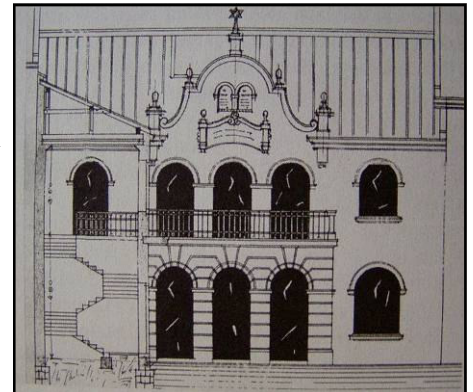
תכנונם של הבניינים החדשניים ברחוב קולברג 17 (Kolberg), ברחוב

בית תפילה ע"ש מרדכי טיגנר ברח' גרודצקה 28. תכנון: איזידור גולדברגר וישראל מסינגר

בשנות השמונים של המאה ה-19 החלו להתארגן בקרקוב הקבוצות הראשונות של בונים יהודים, רובם היו זכיינים שהקימו חברות מקומיות, וביניהם: וילהלם אפטר, נחמן קופלד, מרקוס ליברמן וזיגמונט לוקס. הבניינים והפרוייקטים שהקימו היו אופייניים לקרקוב של אותה תקופה, בסגנון נאו-רנסנס ונאו-ברוק.

הארכיטקט יוסף סרה (1850-1929), שהיה סגן ראש עיריית קרקוב וחבר הפרלמנט הפולני (Sejm) ועבד בשיתוף עם הארגון הטכני של מחוז קרקוב, היה פעיל גם באגודת הארכיטקטים, ובשנים 1893-1898 היה אחראי למספר פרוייקטי בניה גדולים בעיר, כמו: הפקולטה לרפואה באוניברסיטה היאגלונית ברחוב גז'גוז'צקי 16, מרפאה כירורגית, מרפאת עיניים,

תוכנית בית הכנסת דייכס של הנריק למנסדורף

המרפאה הפסיכיאטרית ברחוב קופרטיקה, הגימנסיה על שם יאן סוביסקי ברחוב סוביסקי 9 והגימנסיה ע"ש הקדושה אנה בככר נה גרובלך.

בשנות התשעים של המאה ה-19 עלה מספר הארכיטקטים היהודיים שסיימו לימודים גבוהים, ואחד הידועים בהם היה בנימין טראובה. טראובה ביצע פרוייקטי הרחבה של מספר בניי מגורים בסגנון נאו-ברוק, והפרוייקט הידוע ביותר שלו הוא בניית בית כנסת הטמפל בשנים 1862-1866, והרחבתו בשנים 1894-1899.

באותה תקופה היה ולדיסלב קליינברגר אחראי לבניית בניי המגורים שברחוב רבוביצקי 3, ארינסקי 5 ו-15 ושימירדז'קי 3. פרוייקט בניית בית הלוויות שברחוב מיודובה 55, במקומו של הבנין הישן משנת 1800 בערך, בוצע אף הוא על ידי קליינברגר.

בתחילת המאה ה-20 פעלו הארכיטקטים: לודביק גוטמן, רודולף הנד, הנריק למנסדורף, פרדינד לייבלינג, יהושע אוברלנדר, לזר רוק ואיגנץ טיסולוביץ. הנריק למנסדורף היה מתכננם של בניי מגורים ובניינים